

DOI 10.36074/grail-of-science.21.03.2025.030

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЯК ІМПАКТ-ФАКТОР РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА ДИНАМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Завгородня Олена Олександрівна

д-р екон. наук, професор, професорка кафедри
міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін
Український державний університет науки і технологій, Україна

Бандоріна Лілія Миколаївна

канд. екон. наук, доцент,
завідувачка кафедри економічної інформатики
Український державний університет науки і технологій, Україна

Жмуренко Віталій Геннадійович

аспірант
Український державний університет науки і технологій, Україна

Завгородній Костянтин Олександрович

аспірант
Український державний університет науки і технологій, Україна

Анотація. Відзначено, що для малих відкритих економік істотним детермінантом майбутнього є забезпечення довгострокової ефективності зовнішньоторговельної діяльності, що певною мірою компенсує обмеження в ступенях свободи, дозволяє протидіяти потужним силам тяжіння до інтересів країн-партнерів, забезпечувати й підтримувати реалізацію національної стратегії розвитку. Обґрунтовано актуальність дослідження міжнародної торгівлі як каталізатора сталого економічного зростання національних економічних систем. Із застосуванням моделі «витоки – ін'єкції» визначено передумови короткострокового позитивного впливу традиційних експортно-імпорتنих операцій на макроекономічну динаміку. Розкрито засади дії мультиплікатора зовнішньої торгівлі, наведено графічну інтерпретацію причинно-наслідкових взаємозв'язків між зміненнями в обсягах сальдо торговельного балансу та збільшенням / скороченням ВВП. Доведено вірогідність суперечності між тактичними та стратегічними наслідками зовнішньої торгівлі, коли експорторозширююче

економічне зростання у короткому періоді на тривалому часовому горизонті обертається на технолого-економічну деградацію країни. Конкретизовано наслідки тривалого переважання товарного імпорту над експортом, як-от: підвищення рівня товарної імпортоємності та імпортозалежності національної економічної системи, ресурсні та валютні витрати, посилення тенденцій до дестабілізації внутрішнього ринку, тиск на ВВП у бік скорочення, загострення проблеми зовнішньої заборгованості, тощо. Спираючись на сучасну економетрику міжнародної торгівлі, визначено показники-індикатори, що сполучають кількісні й якісні виміри експортно-імпортних потоків, узагальнено характеризують результативність зовнішньоторговельних операцій національних резидентів, й, відтак, можуть бути використані для прогнозування та аналітики потенційних наслідків торговельної політики. Запропоновано рекомендації щодо розвитку національного експортного потенціалу України та акцентовано увагу на необхідності підвищення його технологічного рівня.

Ключові слова: глобалізація, зовнішньоторговельний потенціал; міжнародна торгівля; експорт; імпорт; національна економіка; динаміка; конкурентні переваги; торгова політика.

Постановка проблеми. Сучасна політико-економічна реальність багата на різноманітні суперечності, невизначеності, ризики та небезпеки. Стохастика й непередбачуваність зовнішнього середовища, нечіткість множини детермінант, що спрямовують рух національних економічних систем за віссю часу, обумовлюють їх відкрите альтернативне майбутнє із різними за ступенем вірогідності сценаріями розгортання подій [1; 11, С. 89-91]. Зрозуміло, що варіант майбутнього, de facto обраний із ряду досяжних альтернатив, істотно залежить від:

- сформованого в передісторії відповідних макроекономічних систем відтворювального та динамічного потенціалів, нагромаджених стратегічних резервів;
- традиційних уявлень та ціннісних селекторів суспільного вибору шляхів і векторів розвитку;
- напрацьованих моделей поведінки, програм подолання перешкод і загроз відтворенню, протидії дестабілізаційним та дезінтеграційним впливам;
- потужності регуляторних механізмів, здатності та готовності владних інституцій приймати управлінські рішення щодо трансформаційних й адаптивних змін, що корелюватимуть із бажаним варіантом та наблизатимуть саме його;
- розмірів та ваги конкретних макроелементів, їх контактного поля, масштабів впливу на зовнішнє середовище, можливості підлаштовувати кон'юнктуру світових товарно-ресурсних ринків під власні потреби та інтереси.

Наявність / відсутність реального впливу на глобальну мережу економічних відносин визначає статус національних економік й обумовлює їх поділ на великі та малі. Для малих відкритих економік із високим рівнем інтегрованості у світогосподарські процеси особливої актуальності набуває проблематика забезпечення довгострокової ефективності зовнішньоторговельної діяльності, що певною мірою компенсує обмеження в ступенях економічної свободи й «коридорі» можливостей [9], дозволяє

протидіяти силам тяжіння до інтересів країн-партнерів та забезпечувати реалізацію національної стратегії розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Слід зазначити, що широке коло питань, пов'язаних із взаємозв'язками та результатами взаємодій внутрішнього і зовнішнього секторів економіки, проблематикою міжнародної торгівлі та її місцем у національних моделях економічного розвитку, вже знайшло відображення в наукових розвідках багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Фундаторними й знаковими у цьому плані є роботи П. Семюельсона (Нобелівська премія з економіки 1970 р.), Б. Оліна та Дж. Міда (Нобелівська премія 1972 р.), Р. Манделла (Нобелівська премія 1999 р.) та Дж. М. Флемінга, П. Кругмана (Нобелівська премія 2008 р.), Дж. Робінсона та Д. Аджемоглу (Нобелівська премія 2024 р.). Вагомий внесок у дослідження міжнародної торгівлі як практичної форми реалізації міжнародних конкурентних переваг, генератора доходів та носія динамічного потенціалу належить В. Білоцерківцю, С. Бестужевій, О. Білорусу, І. Гаврилюк, В. Гейцю, Г. Дугінець, Г. Хемелу, Е. Хелпману, Я. Жаліло, Б. Клінгеру, П. Ліндерту, В. Липову, А. Мазаракі, Т. Осташко, К. Прахаладу, Е. Райтнеру, В. Сіденку, О. Сохатській та ін. Теоретико-методологічні здобутки збагачуються й перевіряються емпірикою завдяки спеціалізованим міжнародним інституціям (Світової організації торгівлі (WTO), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD) та Всесвітнього економічного форуму (WEF)), в функціонал яких входить збір за уніфікованими методиками, первинна обробка, оперативна аналітика та нагромадження масивів даних щодо обсягів і структури експортно-імпортних операцій країн світу.

Аналіз отриманих результатів дозволяє стверджувати, що незалежно від обсягу та рівня наукової розробки зазначеної проблеми її окремі аспекти все ж потребують розширених та поглиблених досліджень. Розширення пов'язане із розглядом об'єкта та предмета пізнання в контексті процесів глобалізації й транснаціоналізації бізнесу, що істотно модифікують економічну реальність, надають їх ознак органічної цілісності, підвищують рівень взаємопов'язаності та взаємозалежності різнорівневих просторово розділених елементів світ-системи, посилюють значення трансграничних міжелементних відносин, насамперед в сфері міжнародної торгівлі [4; 7; 10]. У випадку поглиблення йдеться про дослідження останньої як дуального експортно-імпортного феномену, кожна із сторін якого крім дохостворювального, конкурентного та кінетичного ще має структурно-трансформаційний потенціал й вирізняється особливими механізмами, векторами і наслідками впливу на макроекономічну динаміку [3; 14; 16].

Метою роботи є дослідження міжнародної торгівлі як каталізатора сталого економічного розвитку національних економічних систем, розкриття засад дії мультиплікатора зовнішньої торгівлі на зростання / скорочення ВВП, визначення передумов позитивного впливу експортно-імпортних операцій на макроекономічну динаміку в короткостроковому та довгостроковому періодах.

Виклад основного матеріалу. У глобалізованому економічному середовищі дрейф малих національних економік, типовим прикладом яких є

вітчизняна економіка, ієрархічними рівнями глобальної системи визначається широким спектром можливих станів, крайнощами якого є подальша необоротна периферізація та (або) прорив у технологічний і соціально-економічний авангард. Повоєнне відновлення України, її повернення до розвинутого центру світ-системи потребує певних заходів щодо прискореного формування економічного порядку нового типу, побудованого з новітніх теоретико-методологічних засад і сучасної, адекватної викликам гіперконкуренції, практики управління зовнішньоторговельним потенціалом та, насамперед, його експортною складовою.

Наразі в фаховій літературі [6; 12, С. 50-52; 13, С.80-89] утвердилося розуміння зовнішньоторговельного потенціалу як:

а) відкритої для контактів із середовищем конкурентоспроможної частини макроекономічного потенціалу, що узагальнено характеризує можливості суб'єктів господарювання проваджувати та розвивати міжнародну торгівлю;

б) атрибутивної динамічної властивості будь-якої залученої до глобальної мережі торгових відносин макроекономічної системи, що визначає можливості руху системи-носія у просторі припустимих станів, обумовлених чисельними взаємодіями «система ↔ конкурентно-ринкове середовище», її здатність до подолання наявних протекціоністських бар'єрів та (або) до модифікації на власну користь мережі експортно-імпортних відносин із територіально відмежованим близьким і віддаленим оточенням.

Початковий динамічний поштовх для переходу до нового рівноважного стану національна економіка отримує через підключення до міжнародної мережі торгових відносин й коригування вхідних і вихідних грошових потоків внаслідок відповідних комерційних операцій (рис. 1).

Експортний потік (EX) формується як загальна вартість операцій (у тис. дол. США) з продажу товарів та надання послуг резидентом нерезиденту згідно з договорами (контрактами) за датою їх фактичного надання на основі принципу нарахування (за виписаними рахунками), імпортний потік (IM) – як загальна вартість товарів і послуг (у тис. дол. США), придбаних резидентами у нерезидентів.

Торгове сальдо країни або чистий експорт (X_n) утворюється як різниця експорту й імпорту товарів і послуг ($X_n = EX - IM$) та кількісно характеризує річний добуток ($X_n > 0$) чи втрати ($X_n < 0$) валового внутрішнього продукту (ВВП) країни за результатами зовнішньої торгівлі [5].

Наочно відзначену функціональну залежність ілюструє основна макроекономічна тотожність системи національного рахівництва:

$$Y = C + Ig + G + (EX - IM) \quad (1),$$

де:

Y – це ВВП;

C – кінцеві споживчі витрати домогосподарств та некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства;

Ig – валове нагромадження капіталу;

G – кінцеві споживчі витрати сектору загального державного управління.

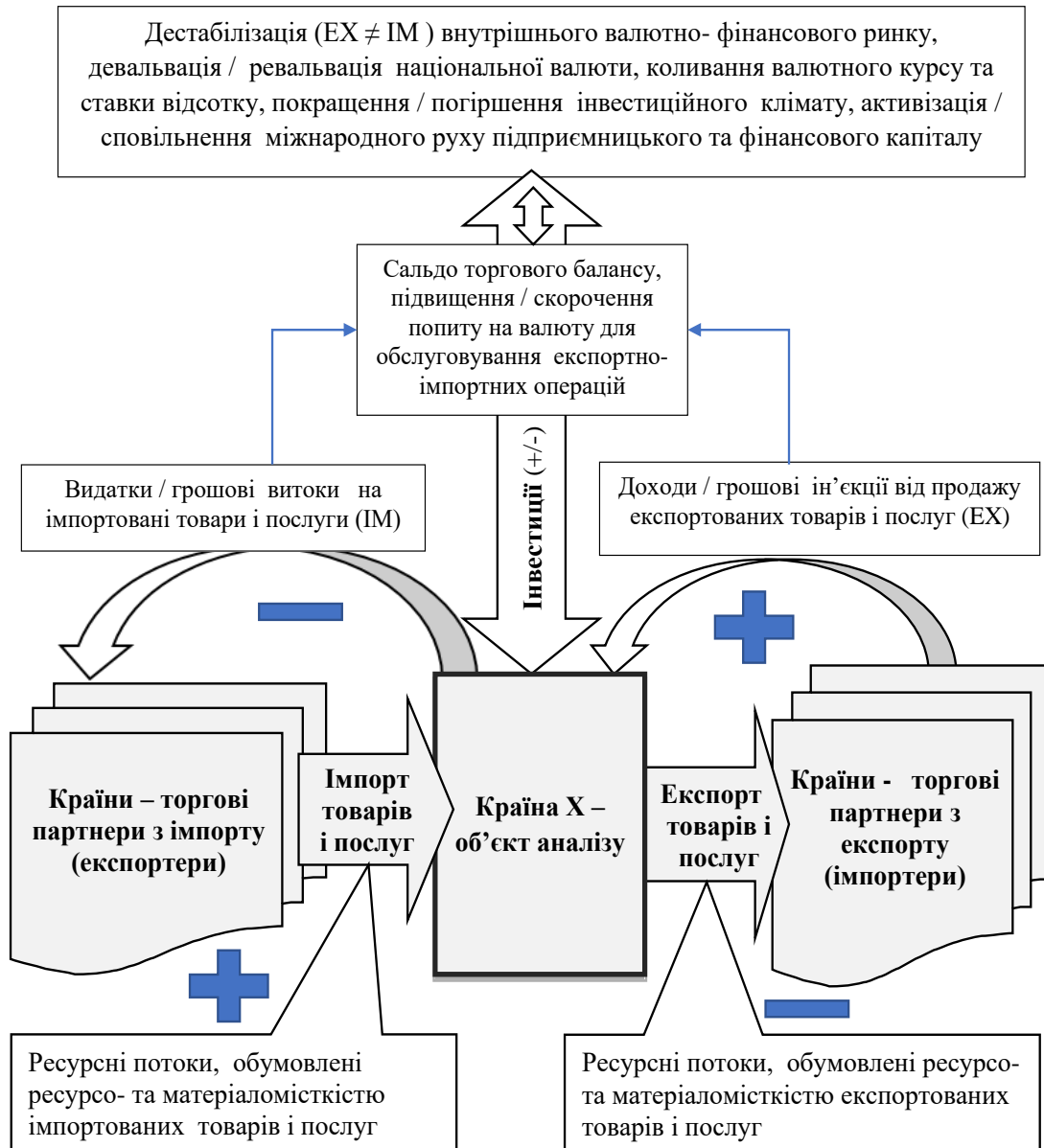

Рис. 1. Міжнародна торгівля як генератор зовнішніх товарно-ресурсних, грошових і фінансових потоків, дестабілізатор внутрішнього валютно-фінансового ринку

[авторська розробка]

1) скороченням імпорту;
2) збільшенням експорту;
3) одночасними зростанням обсягів експорту та імпорту за випереджаючого зростання експортної компоненти, тобто коли гранична схильність до експорту є більшою за граничну схильність до імпорту, а валютні ін'єкції від торгових операцій у внутрішнє середовище перевищують відповідні валютні витоки.

І навпаки, варіант втрат передбачає від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі. Тривале переважання імпорту над експортом, обумовлює підвищення рівня товарної імпортоємності та імпортозалежності національної економіки, незбалансованість внутрішнього товарного ринку, валютні витоки,

нестабільність валютного ринку й загострення проблеми зовнішньої заборгованості, тиск на ВВП у бік скорочення.

У довгостроковому періоді вплив чистого експорту на змінення обсягу виробництва й споживання (ВВП) носить ймовірнісний мультиплікативний характер [11]. Він виникає й подовжується у часі завдяки потенційній спроможності будь-яких різновидів сукупних видатків збільшувати/ зменшувати сукупний попит, розгортати/ згортати економічну активність у пов'язаних між собою видах економічної діяльності та ініціювати економічне піднесення / падіння (рис. 3).

Рис. 2. Стимулюючий механізм дії зовнішньої торгівлі ($X_n > 0$)
 [авторська розробка]

Для розрахунку мультиплікатора зовнішньої торгівлі (m_{FT}), що кількісно характеризує потенційний ефект впливу експорту на зростання ВВП, використовується формула [8]:

$$m = \frac{1}{MPS + MPM} \quad (2)$$

де:

MPS – гранична схильність до заощадження (константа у короткому періоді);

MPM – гранична схильність до імпорту (константа у короткому періоді).

За допомогою мультиплікатора зовнішньої торгівлі у першому наближенні можна спрогнозувати показники потенційного економічного зростання:

$$\Delta \text{ВВП} = m_{FT} * (\Delta \text{EX} + I_n) \quad (3)$$

де:

$\Delta \text{ВВП}$ – потенційний приріст ВВП, в умовних грошових одиницях (у.г.о.);

ΔEX – зростання експорту, в у.г.о.;

ΔI_n – збільшення чистих інвестицій, додатково залучених в макроекономічний кругообіг, в у.г.о.

Втім, як свідчить досвід нових індустріальних країн, стійке експортрозширююче зростання може бути запорукою економічного піднесення за наявності певних необхідних і достатніх умов, як-от:

- помірний рівень відкритості й залученості країни в світогосподарські процеси, наявність відповідних ступенів свободи та реального економічного суверенітету (критично важливо для малих відкритих економік, за винятком офшорів й податкових «гаваней»);

- формування та існування, нехай небагатьох, в основному технологічно завершених й, відповідно, мінімально імпортозалежних вітчизняних конкурентоспроможних авангардних відтворювальних контурів з випуску середньо- та високотехнологічної кінцевої продукції як запоруки збереження здатності системи до саморозвитку та (або) випереджального розвитку;

- наявність рівня економічного добробуту (реального ВВП на душу населення) й похідного від нього відносно високого, стабільного та вибагливого внутрішнього платоспроможного попиту. Його первісне насичення за рахунок внутрішнього товаровиробництва як запобіжного фактору незбалансованості товарного ринку внаслідок екзогенних шоків як з боку попиту (експорт), так із боку пропозиції (імпорт);

- поєднання й синхронізація експортної товарної експансії на світовий ринок із експортом національного підприємницького капіталу та (або) реальним інвестуванням виторгу від експорту у високопродуктивні сектори вітчизняної економіки;

- розумний ефективний протекціонізм стратегічно важливих в контексті політики розвитку та національної безпеки секторів економіки й ринкових сегментів. Водночас під захист мають підпадати захисту еволюційно перспективні “молоді” інноваційні стартапи, які проєктують технологічні протоструктури суспільства майбутнього, що у подальшому можуть стати атрактором (центром тяжіння) масштабних інвестицій та забезпечувати надходження монопольної інтелектуальної ренти.

Відсутність або нерозвиненість зазначених умов за умов переважно експортної орієнтації окремих видів промислової діяльності (насамперед, аграрно-сировинної, ресурсно-видобувної та металургійної), навіть з ціллу виживання, призводить до небажаних наслідків і тоді експортрозширююче зростання набуває чітких рис розорюючого, також відомого під назвою Голанської хвороби [12, С. 141-142]. Ознаки остатнього добре відомі:

- значні витрати та втрати внаслідок нееквівалентної зовнішньої торгівлі;

- значні обсяги валютної виручки, що не повертаються в країну;

- використання існуючих експортних каналів для практично безвідплатного вивозу національних ресурсів за кордон;

- інтенсивний перелив ресурсів з депресивних галузей в експортні з наступною "втечею" за зазначеними та іншими схемами;

- заповнення лакун, що утворилися при наближенні до межі виробничих можливостей внаслідок збільшення обсягів експорту, за рахунок імпорту.

Загальний знаменник вказаних складових розорюючого зростання – знекровлення, технологічна деградація та імпортозалежність національної економіки.

Більш точне довгострокове прогнозування передбачає застосування моделі міжгалузевого балансу «витрати - випуск» й визначення на підставі аналітики прогнозних оцінок щодо змін у структурі й обсягах виробництва у секторах економіки, залучених до зовнішньої торгівлі, в загальносистемних масштабах перебігу відтворювальних процесів, динаміці доданої вартості та обсягах ВВП.

Водночас прийняття стратегічних управлінських рішень щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності та удосконалення торгової політики має спиратися на додатні зміни в значеннях наступних показників – індикаторів:

- частка експорту країни в обсязі міжнародної та світової торгівлі;
- індекс продуктової складності експорту (Product Economic Complexity for Export Basket) [15]. Загальновизнано й емпірично підтверджено, що склад та технологічний рівень експортного кошика країни має важливе значення для економічного зростання. Країни з диверсифікованим експортним кошиком, до складу якого входять високопродуктивні технологічно складні науко- та інформаційноємні товари, демонструють порівняно вищі темпи економічного зростання в майбутньому;
- відношення частки країни у світовому експорті до частки ВВП країни у світовому ВВП;
- вартість експорту на душу населення країни;
- коефіцієнт ефективності експорту країни;
- сальдо балансу товарів і послуг, що відображає витоки (імпорт) та ін'єкції (експорт) відповідних грошових потоків, конкретизує їх внесок у формування ВВП за категоріями кінцевого використання та характеризує країну як донора чи реципієнта світового товарного ринку;
- коефіцієнта покриття експорту імпортом;
- мультифакторна продуктивність праці;
- ефективність національного виробництва із врахуванням його підключення до світових товарних ринків та волатильності світових цін;
- темпи зростання реального ВВП в абсолютному виразі й у порівнянні із середньосвітовим та глокальними;
- рівень національної зовнішньоекономічної безпеки та її динаміка;
- чисельні рейтингові показники, що характеризують окремі напрями розвитку національної економіки й надають їх порівняльну оцінку за регіональним чи глобальним виміром.

За найоптимістичнішого сценарію очікується, що стимулювання експортної діяльності, збільшення чистого експорту, підвищення прибутковості та ефективності експортних операцій, систематичне спрямування частини прибутків від експорту в інноваційне капіталотворення призведуть посилення технологічних підойм експортного потенціалу й міжнародних конкурентних переваг, експансії на нові товарні ринки та розширення географії торгівельної мережі й, у підсумку, до зростання ВВП.

Висновки та пропозиції. Прийняття управлінських рішень щодо регуляторики та розвитку зовнішньої торгівлі має враховувати особливості й мультиплікативний характер її впливу на макроекономічну динаміку, здатність ініціювати міжсекторальні та міжгалузеві структурні зрушення, провокувати

перерозподіл і відтік ресурсів, виснаження ресурсної бази національного відтворення тощо. Відтак, у короткостроковому періоді доцільно акцентувати увагу не лише на кількісних, а на якісних показниках торгових потоків, їх ресурсомісткості та технологічної складності. У довгостроковому періоді вкрай необхідно орієнтуватися на послаблення імпортозалежності країни, на додатне сальдо зовнішньої торгівлі як тенденцію за супутнього підвищення рівня ефективності та технологічності експорту.

Державна політика сприяння експорту включає будь-які заходи, що спрямовані на забезпечення розвитку та реалізації експортного потенціалу країни. Серед її складових мають бути:

- вдосконалення високо- та середньотехнологічних виробництв з опором суб'єктів господарювання на технологічні, наукоємно-інноваційні й цінові (ефект масштабу) конкурентні переваги;
- більш активна інтеграція на проміжні позиції у відповідних виробничо-технологічних глобальних і регіональних (EU-27) ланцюгах створення вартості [16], розширення масштабів горизонтальної перехресної міжгалузевої зовнішньої торгівлі, географічна диверсифікація експортних відносин;
- убезпечення від виснаження та вичерпання невідновлювальні та тривало відновлювальні складові ресурсного забезпечення експортного потенціалу, запобігати незворотному витоку за кордон його вільної, незадіяної у продуктивній економічній діяльності та (або) недооціненої на економічній батьківщині складової (виїзд за кордон кваліфікованих кадрів, науковців, винахідників, підприємців, втеча капіталів до офшорних зон);
- спрощення та здешевлення зовнішньоторговельних процедур (trade facilitation), запровадження практики тарифної ескалації, шкала якої "прив'язана" до рівня технологічної складності товарної продукції (Product Complexity Index), призначеної для експорту;
- оптимізація структури експорту-імпорту з урахуванням світового попиту, зокрема компенсація тимчасові втрати ринкових ніш імпортозаміщенням, оновлення експортного кошика з урахуванням потенційної прибутковості доданих до нього товарів та рівня їх технологічної відстані від вже наявних [15];
- сприяння підвищенню управлінської експортної компетентності, включенню до переліку пріоритетів державної підтримки в сфері вищої освіти підготовку фахівців (бакалаврів) та професіоналів (магістрів) з освітніх програм, сфокусованих на міжнародній економічній діяльності тощо.

Список використаних джерел:

- [1] Білоцерківець, В. В., Завгородня, О. О. (2024). Економічна динаміка: сучасний зміст, інноваційний базис та настанови для політики розвитку. *Економічна теорія*. №2. 5–24. <https://doi.org/10.15407/etet2024.02.005>
- [2] Білоцерківець, В.В., Завгородня, О.О., Лебедева, В.К., Леонідов, І.Л., Летуча, О.В., Тарасевич, В.М. (2019). *Сучасна міжнародна економіка*. В.М. Тарасевич (ред.). Економіка.
- [3] Гаврилюк, І. (2022). РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ. *Економіка та суспільство*, (45). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-53>

- [4] Гриценко, А.А. (ред.) (2024). *Економічні суперечності глобалізації та локалізації: форми руху і розв'язання*. НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», ДННУ «Академія фінансового управління».
- [5] Лимар В.В., Сафаров, У.А. огли. (2024). СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ. *Економіка і організація управління*, № 2(54), 29-41. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.3>.
- [6] Лисенко, А.М., Коряк, А.С. (2020). Поняття економічного потенціалу та концептуалізація підходів до його трактування. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 5(38), 221-227. [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).221-227](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).221-227)
- [7] Мазаракі, А. А., Мельник, Т. М., Іксарова, Н.О. (2016). *Зовнішня торгівля України: XXI століття*. А.А. Мазаракі (ред.). Професіонал.
- [8] Миронова М. І. (2023). *Міжнародна макроекономіка*. ЛТЕУ.
- [9] Осташко, Т. (2021) БАГАТОПОЛЯРНІСТЬ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ: ВИКЛИКИ ТА "КОРИДОР МОЖЛИВОСТЕЙ " ДЛЯ УКРАЇНИ. *Економіка і прогнозування*, №4, С. 29-52. <https://doi.org/10.15407/eip2021.04.29>
- [10] Савченко, М. В., Приймак, Є.О., Гавриш, І.В. (2023) МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ. *Бізнес Інформ*, №6, 20-48. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-6-40-48>
- [11] Тарасевич, В.М. (ред.) (2019). *Філософія і методологія економічної науки*. Економіка.
- [12] Тарасевич, В.М. (ред.) (2016). *Національна економіка*. Економіка.
- [13] Шандова Н.В. (ред.) (2023). *Концептуальні підходи та механізми стимулювання розвитку соціально-економічних систем та суб'єктів ринку*. ФОП Вишемирський В.С.
- [14] Duginets, G. GLOBAL IMPERATIVES FOR DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL PRODUCTION NETWORKS: CASE OF UKRAINE. *Problems and Perspectives in Management*, 18(1), 57-69. [https://doi:10.21511/ppm.18\(1\).2020.06](https://doi:10.21511/ppm.18(1).2020.06)
- [15] Harvard Growth Lab. (2024) *The Atlas of Economic Complexity. Country & Product Complexity Rankings*. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/what-is-the-atlas>
- [16] Sokhatska, O., Savitskaya, M., Zavhorodnia, O., Yemets, V., Naumov, M. (2024). Interaction of Economic Systems in the World under the Influence of Global Trends: The Role of International Trade and Investment. *Pacific Business Review International*. Vol. 17. Issue 2. 59-69. URL: http://www.pbr.co.in/2024/2024_month/August/7.pdf

INTERNATIONAL TRADE AS AN IMPACT FACTOR FOR THE NATIONAL ECONOMIC SYSTEMS' DEVELOPMENT: INTERCONNECTIONS, CONSTRAINTS AND DYNAMIC POTENTIAL

SCIENTIFIC RESEARCH GROUP:

Olena Zavhorodnia

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department of

International Economics and Social-Humanitarian Disciplines

Ukrainian State University of Science and Technologies, Ukraine

Lilla Bendorina

Ph.D in Economic sciences, Associate professor,

Head of the Department of Economic Informatics

Ukrainian State University of Science and Technologies, Ukraine

Vitalii Zhmurenko

Postgraduate student

Ukrainian State University of Science and Technologies, Ukraine

Kostiantyn Zavhorodnii

Postgraduate student

Ukrainian State University of Science and Technologies, Ukraine

Summary. *There are noted that future of small open economies is significant depended on the long-term high effectiveness of foreign trade activities, which allow them to ensure and support the implementation of the national development strategy, to counteract the powerful forces of attraction to the interests of partner countries. The relevance of the researches of international trade as a catalyst for sustainable economic growth of national economic systems has been justified. With using the "leakages-injections" model, the prerequisites for the short-term positive impact of traditional export-import operations on macroeconomic dynamics are identified. The principles of the foreign trade multiplier are revealed, and a graphic interpretation of the cause-and-effect relationships between changes in the volume of the trade balance and the increase/decrease in GDP is presented. The possibility of a contradiction between the tactical and strategic consequences of foreign trade is proven, when export-expanded economic growth in a short period in the long term turns into technological and economic degradation of the country. The consequences of the long-term predominance of commodity imports over exports are specified, such as: an increase in the level of commodity import capacity and import dependence of the national economic system, resource and currency leakage, increased tendencies to destabilize the domestic, downward pressure on GDP, aggravation of the problem of external debt, etc. Based on modern econometrics of international trade, indicators have been identified that combine quantitative and qualitative measurements of export-import flows, generally characterize the effectiveness of foreign trade operations of national residents, and therefore can be used to forecast and analyze the potential consequences of trade policy. Recommendations are proposed for the development of Ukraine's national export potential and attention is focused on the need to increase its technological level.*

Keywords: *globalization; foreign trade potential; international trade; export; import; national economy; dynamics; competitive advantages; trade policy.*